

SLOVENSKI UČITELJ

1914

VERI

OMIKI

UZGOJI

**GLASILO SLOVENSKIH KRŠČANSKIH
UČITELJSKIH
IN KATEHETSkih DRUŠTEV**

ŠTEV. 12. LETNIK XV.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

Vsebina:

	Stran
Vzgojni momenti vojske. (Belan)	265
Novo in — ne novo. (Arhangelj)	266
Šolsko okolišče in otrokova individualnost. (Marica Bulc)	269
Kristusovi vzgojni pomočki. (J. Kramar)	271
Kako bi se omejilo slaboumje. (Anica Lebar)	273
Če bi bilo vseč ... (A. Čadež)	277
Katehetski vestnik: Katehetsko gibanje	279
Katehetske beležke	279
Zgledi z bojišča	281
Učiteljski vestnik	282
Vzgoja	285
Raznoterosti	285
Slovstvo in glasba	287
Razno. (Na ovitku.)	

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Celoletna naročnina 4 krone. (Naročnina in članarina za »Slovensko zvezo« 5 kron; naročniki-člani »Društva slovenskih katehetov« plačajo tudi 5 kron; naročniki, ki so člani obeh društev, plačajo 6 kron.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 4. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino, dopise sprejema: Uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Urednika: A. Čadež, katehet v Ljubljani; Fr. Jaklič, nadučitelj, drž. in dež. poslanec.
Natisnila Katoliška tiskarna. — Oblastem odgovoren Ivan Rakovec.

SLOVENSKI UČITELJ

Glasilo slovenskih krščanskih učiteljskih
in katehetskih društev.

Last „Slomškove zveze“ in „Društva slov. katehetov“.

Letnik XV.

V Ljubljani, 15. decembra 1914.

Štev. 12.

Belan:

Vzgojni momenti vojske.

Nasprotniki verstvenih vaj so se morali uprav v sedanjem velikem času prepričati, da so v usodni zmoti; ostali so osamljeni. Krščanstvo, verstvo požrtvovalnosti in junaštva, stoji trdno, je zopet v časti, dočim se je izkazal materializem, monizem in kakor se že nazivljejo druga zmotna verska naziranja, v svoji onemoglosti in praznoti. Vojak moli in v zaupanju na vsepravičnega Sodnika in Plačnika v nebesih gre rogumno in brez strahu v ogenj proti sovražnemu morilnemu orožju. — Poglavarja armad, naša velika cesarja, kličeta k Bogu za varstvo in blagoslov, ter se zahvaljujeta za pridobljene uspehe. — Vdove in sirote, ki so poslale na bojno pozorišče svoje najdražje, iščejo ter najdejo v molitvi, v zaupanju na zopetno svidenje v domovini blaženstva tolažbo, moč in uteho. »Anima naturaliter christiana!« Duša človeška je že od narave krščanska, ta resnica se bolj kot kdaj uresničuje uprav v naših dneh.

Ni čuda, da se je verska misel poživila, okrepila in utrdila v vseh slojih prebivalstva, najbolj pa še na šolskem in vzgojnem torišču.

Že doslej se je izkazalo, da je vojska dobra vzgojiteljica v velikem obsegu. Vse strankarsko nasprotstvo se je polehlo in potisnilo v kot; povsod pa poganja seme domoljubja in idealnosti. Veliko vzgojno vrednost ima vojska zlasti za mladino in predvsem še za dečke. Zbudilo se je zanimanje za stvari, ki bi bile mladini ostale še tuje in neznane, n. pr. razna prometna sredstva, trdnjave, moč armade, ustavno pravo itd. Izrazi, ki se mladina zanje doslej niti brigala ni, so postali v kratkem času tudi otrokom čisto domači, ker jim predočujejo reči, ki so jih sami doživeli. V etičnem oziru se sedaj marsikaj z lahkoto doseže, utrdi in okrepi, za kar je drugače treba žrtvovati mnogo truda in navora. Predvsem se sedaj mladina kar nehote utrjuje v ljubezni do domovine in do cesarja. Naša mladina pač izlepa več ne bo doživela zopet časa, ki bi bil pedagoško tako plodovit, kot je sedanji; domovinska ljubezen, ljubezen do bližnjega imata zdaj kaj ugodna tla ter krepko in jedrnato hrano. »Etična delovna šola za uslužnost in pomoč je vzorno urejena,« socialna misel je zbujena, zaupanje v Boga oživljeno, samozavest ojačena. Umevanje reda in discipline je zdaj tako olajšano, kakor nikdar poprej. Zanimanje za treznostno življenje se je samo od sebe započelo. — Res

je: ogromno je gorje, nepojmljivo je zlo, ki ga donša vojni čas tudi onim, ki niso v vojski in ki niso deležni porazov; a vojska ima tudi svetle strani. Vojska izboljšava нравno pokvarjenost, opozarja in opominja k pokori. Mir je lepa beseda, a je bil pred vojsko ogrožen vsled socialnih bojov, piše vseučiliški profesor dr. Mausbach. Marsikatero nasprotstvo — narodno in verstveno — je razpihal vihar svetovne vojske. Navidez brezupna razklanost avstrijskih narodov je bila v hipu zavravana: tolike edinosti, tolikega domoljubja v vseh slojih, osobito med vpoklicanim moštvom, izdaleka ni poprej nikdo pričakoval. Priliko imamo občudovati stare čednosti pri ženstvu, a tudi tisti, ki so se potezali za enakopravnost ženstva z moškimi, so se prepričali, da je neenakost med obema spoloma upravičena. In kakor so se dragocene uniforme višjega vojaštva umaknile preprosti barvi vojne oprave ter zenačile s plaščem navadnega prostaka, tako naj zavlada osobito med ženskim svetom zopet preprostost, skromnost in dostojnost v obleki in modi. — Ljubezen je in bo še zmerom prva in največja čednost tudi nasproti sovražniku. Tudi v današnji svetovni vojski se naše zvezne armade kakor tudi privrženci teh armad s ponosom lahko pohvalijo, da lečijo rane tudi sovražniku tam, kjer so mu jih prizadejali, in sicer z isto skrbljivostjo, kakor domačim vojakom.

»Sila lomi železo, pa uči tudi moliti,« pravi nemški pregovor. Krepak verski poudarek, s katerim sta obadva monarha zveznih armad podčrtala bojno proklamacijo, je močno učinkoval. In ko je avstrijski cesar za svoj god odpovedal vse slavnosti, pač pa odredil, naj velja dotični dan kot dan molitve za srečo domovine in za zmago naši vojni, se je temu iskrenemu klicu odzvalo vse, kar čuti z Avstrijo.

Vsekako se porajajo temu ali drugemu razburljive misli o negotovosti končnega izida ter ga zavajajo v neko mračno razpoloženje. Toda prava krščanska zavest ga takoj povzdigne čez take napade: Zaupanje v Boga, treznost in samozatajevanje dobi premoč. Zaupanje v božjo previdnost podeli zopet notranji mir, srčnost, tolažbo in upanje na srečen izid sedanjih težkih in izjemnih časov. — »Krepko in zvesto, resno in junaško, v ponižnosti pred Bogom, z bojnim razpoloženjem pred sovražnikom — zaupamo božji vsemoččnosti, ki bo krepila našo brambo in jo privedla do srečnega zaključka.«¹

Arhangelj:

Novo in — ne novo.

Naše šole, zidane na temelju krščanstva, imajo dolžnost: oskrbovati mladino s potrebnim znanjem, vzgajati jo po načelih svete vere in gledati na to, da mladina ta načela tudi faktično uveljavlja.

¹ Besede Viljema II.

Pomanjkljivo bi bilo, če bi šola bila samo učilnica zunanjih izvedenosti in svetnega znanja, a ne bi skrbela tudi za notranje življenje. Takšna šola ne bi vzgajala in bi nikdar ne dosegla povoljnih uspehov za življenje. Zakaj le tam, kjer se notranje in zunanje družijo v eno celoto, to je kjer se šolski nauki vjemajo z nauki svete vere, edino tam je moč vzgajati vrle, značajne in verne državljane. In dolgo vrsto let — kakor uči zgodovina — je šola pazila na to dvojno nalogo. Dandanes je seveda drugače! Po mnogih krajih se je krščanska šola prilagodila novodobnemu svetovnemu naziranju in tako krenila na napačna pota. Tudi po naši deželi izkuša del sedanjih pedagofov med mladino zasejati ta za človeštvo in državo pogubni duh. Ako kdaj, je potrebno v tem času zastaviti vse sile, da naše šole ostanejo take, kakršne so bile prvotno, da ostanejo ne le po imenu, ampak tudi po dejanju krščanske.

Med poglavitne dolžnosti, ki jih mora vsak kristjan očitno izpolnjevati, prištevamo sveto mašo ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Izpolnjevanje te dolžnosti, ki se začne že v nežni dobi in traja do njegove smrti, je nekako merilo verstvenega življenja pri posamezniku in za cele okraje. Da je vsak šolski otrok, ko pride k pameti, dolžan pokoriti se tej zapovedi, je jasno. Krščanska šola pa mora tej važni zadevi posvečati največjo pozornost.

Bili so časi, ko ni bilo treba nobene revizije glede svete maše. Takratno ljudstvo po deželi in tudi po mestih je bilo globoko verno po mišljenju in po dejanju. Starši so redno pošiljali otroke v cerkev in jih tudi strogo nadzorovali pri najsvetejši daritvi. Tedanje učiteljstvo je bilo v tem pogledu močna opora očetom in materam in je bilo izročeni deci s krščanskim življenjem najlepši zgled. Danes pa se kaže drugačno lice! Ne le, da premnogi roditelji z zanemarjanjem verskih dolžnosti pohujšujejo svoje sinove in hčere in jih v verstvenih stvareh puste popolnoma v nemar, dobe se celo taki, ki jim branijo hoditi v cerkev in k sv. zakramentom. Koliko pa jih je, da bi res poskrbeli za vzorno vedenje v hiši Gospodovi?! Pa tudi med učiteljstvom so se nekateri odtujili cerkvi, kar zelo kvarno vpliva na srca nedolžne dece. Ni čudno, da so višje šolske oblasti začele tudi s te strani skrbeti za otroke. Po raznih krajih so se na ljudskih šolah vpeljale obližatne svete maše ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Tudi po Kranjskem se dela v tem zmislu. Pri dekanijskih konferencah se je preteklo leto po ukazu višje oblasti reševalo tozadevno vprašanje. Nadejati se je, da se po možnosti po vsej naši deželi uvede obližatna¹ služba božja na ljudskih šolah, kakor se to vrši v Ljubljani in po nekaterih drugih krajih.

S to vpeljavo se sicer učiteljskemu osebju naloži neko breme, namreč inšpekcija, vendar to breme ni novo, saj je utemeljeno v določilih š. i. u. r.²

¹ Obližatna v tem zmislu, da se proglasi redna farna maša, obvezna za vse šolske otroke dotičnega okraja, ako ni lastnega kateheta ali duhovnika, ki bi mogel imeti posebno opravilo za šolsko mladino. Pri obližatni maši je učiteljstvo dolžno nadzirati. (Op. ured.)

² Conier: Šolski in učni red & 74, odst. 2.

Po veri je pa že itak vsak obvezan biti pri sveti maši ob omenjenih dneh. Obligatna šolarska maša bo samo pokazala, kdaj in kje naj zadosti svoji krščanski dolžnosti. Učiteljstvo polpretekle dobe je itak vedno nadzorovalo v cerkvi, le v novejšem času se je vedno bolj opuščala ta prepotrebna in častna služba, ki je z vzgojo nujno spojena. Iz vedenja v cerkvi si napravi učitelj tudi dokaj jasno sodbo o notranji vrednosti otrok. Kako naj pa pravično kvalifikuje v nramnosti, ako ne pozna kolikormoč celotnega obnašanja svojih učencev? Napaka mnogih pedagogov je, da se pri redu v vedenju skorajda omejujejo le na šolsko sobo, ker ta red se mora določiti po obnašanju v šoli in zunaj nje.

Ugovorov zoper obligatno šolarsko mašo bi ne bilo težko zavriniti. Vprašam samo: Nimajo li vse srednje šole: gimnazije, realke in učiteljska skupne svete maše ob nedeljah in zapovedanih praznikih? So li morda dijaki bolj obvezani biti pri službi božji kot učenci in učenke na ljudskih šolah? Kakor srednje tako naj tudi ljudske šole pod nadzorstvom svojih učnih moči prisostvujejo ob Gospodovih dnevih nekrvavi daritvi nove zaveze.

Z obligatno službo božjo po naših ljudskih šolah se torej ne bo vpeljalo nič novega, temveč se bo samo poskrbelo, da bo deca res vestno izpolnjevala to, kar je že itak po veri dolžna. Prisotno nadzorovalno učiteljsko osebje bo pa varovalo svetost kraja in službe božje pred otroško razposajenostjo ter bo obenem skupno z otroki zadoščalo svoji krščanski dolžnosti.

Ne ugovarjam, da s šolarsko mašo odpade marsikatera udobnost, vendar ljubezen do dece in vestno izvrševanje poklica pomaža premagati vse hipne predsodke in neprijetnosti. Ako pedagog išče le sebe in svoje koristi, si ni izbral pravega stanu. Noben stan namreč ne zahteva toliko truda za druge, kakor uprav učiteljski stan. Vseh težav mu nihče poplačati ne more razen Njega, ki je nad nami in je neskončno pravičen. V tej zavesti se moramo truditi za deco. In z ozirom na to dejstvo se dobro misleči ne bodo protivili nadzorstvu in tudi ne ustrašili težav, ki utegnejo nastati.

Minilo je leto, odkar je bila potom c. kr. okrajnega šolskega sveta zakonito vpeljana obligatna šolarska maša v kraju blizo Ljubljane, kjer razmere za skupno šolarsko mašo nikakor niso ugodne. Pojavilo se je več težkoč; še sedaj niso rešeni vsi rekurzi pri c. kr. deželnem šolskem svetu. In danes — v novem šolskem letu? Še par trdovratnežev kljubuje. Gotovo pa je, da se bodo tudi ti vdali. Naveličali se bodo vednih pritožb in pravtako tudi kazni, kajti zamuda svete maše se smatra kot šolska zamuda.

Smemo li pričakovati posebnih koristi od obligatne šolarske maše? Vsekako. Ali ni redna udeležba in pa nadzorstvo neprecenljive vrednosti brez ozira na druge koristi? Otroci se bodo naučili tudi bolje posvečevati nedelje in praznike. Gospodov dan jim ne bo samo prost dan, ampak dan molitve in češčenja božjega. Tu ne velja ugovor: »Med šolskim letom

bodo morali hoditi k maši, o počitnicah in pozneje jo bodo opustili.« Kakšni bodo otroci izven šolske discipline in kadar odrastejo, ne vemo; gotovo pa je mnogo boljše, da vsaj v dobi šolske obveznosti izpolnjujejo natanko božjo in cerkveno zapoved, in da se jim z obliгатno sveto mašo okrepi zavest dolžnosti, ki jih bo vezala tudi v poznejšem življenju.

Tajiti se torej ne da, da bi bila — kakor smo spoznali — ne le za mesta, ampak tudi za deželo obliгатna šolarska maša ob nedeljah in zapovedanih praznikih ne le samo koristna, ampak je tudi zelo potrebna v današnjih časovnih razmerah. Krščansko učiteljstvo se gotovo ne bo upiralo tej naredbi, temveč z veseljem nadzorovalo šolsko mladež pri najsvetejši daritvi ter tako ž njo pred svetom kazalo svoje versko prepričanje.

Marica Bulc:

Šolsko okolišče in otrokova individualnost.

Duševno življenje ljudi je vobče slično, vendar pa ima vsak človek posebnosti, ki ga povsem ločijo od drugih, in ta posebnost je njegova individualnost.

Individualnost je posledica že prirojenih nagnjenj ali pa jo provzročijo poznejši vtisi. Vsakemu človeku je lastna posebna individualnost. Vsakdanja izkušnja nas uči, kako vplivajo zlasti na otrokov duševni razvoj, torej na otrokovo individualnost razmere, ki v njih živi in se razvija. Socialne razmere staršev v šolskem okolišču imajo v tem oziru čudovito moč. Drugače se razvija otrok, ki so ga vestno varovali in negovali, nego zanemarenec, ki je zrastel v nevarnem obližju sirovin; drugače dorašča mladič, ki so ga navajali skrbno le za dobro, nego zapuščenec, ki se zanj ni zmenil nihče ali je pa dobival doma celo potuho in pohujšanje. Jasno je, da vzgoja in omika, stan in poklic, bogastvo in uboštvo staršev, delo in način življenja in sploh cela okolica moškočno vpliva na duševno življenje, na individualnost otrokovo.

V šoli imamo različne otroke: bolj ali manj nadarjene, živahne in mrtve, mirne in nagajive, poslušne pa tudi kljubovalne in naravnost hudobne otroke. Te razlike med posamezniki nam deloma ne bo težko umeti, ako poznamo dobro svojo šolsko okolico. Otroci v krajih, kjer je kakšna večja industrija, ali v okoliščih, ki so v bližini tvorniških mest, so prepuščeni dostikrat sami sebi. V naših krajih na Dolenjskem sicer ni industrije; ljudje so večidel kmetje in vinogradniki. Oče in mati odideta zjutraj na delo; ko je otrok le malo večji, že mora ves dan paziti na mlajšega bratca ali sestrico. Kmetu se nakopiči polno nujnega dela; a delavnih moči si ne more preskrbeti. Otroka ne sme obdržati doma in ga porablјati za delo, ker bi bil sicer kaznovan, a vendar je prisiljen, da ga odtegne šoli včasih celo več dni. Ko pride otrok v šolo, se zlaže, da je bil bolan. Takoj spoznaš takega malega lažnika, če ni že čisto pokvarjen. Pogled upira v tla in plaho

odgovarja na vprašanja, dokaz, da si tega ni izmislil sam, marveč so ga v to napeljali starši. Tako vzgajajo sami lažnivce in grešnike; in uprav v naših okoliščih je mnogo otrok, ki so zabredli na pot neodkritosrčnosti in laži vsled uboštva ali pa zanikarnosti staršev.

Otrok, ki je prepuščen samemu sebi in svojevoljno razpolaga s časom, si izmisli marsikaj, kar bi onemu, ki je nadzorovan in zaposlen, ne prišlo na um. Večkrat je lačen. Na bližnji jablani vidi sad in ga utrga; pri tem seveda ne pomisli, da je izvršil zagrešeno dejanje. Nihče ga ne posvari in ne pouči, kako napačno je ravnal; drugič si nabaše sadja zopet na drugem vrtu. Ve morebiti, da bi ne smel, ali prilika je vabljava in želodček prazen. Izprva jemlje samo jestvine in še vsaj strahoma gleda, da bi ga kdo ne opazil. Pozneje ne pozna več strahu. Drzno stika po tujih vrtovih ali celo hišah. Kmalu si prilasča vse, kar mu pride pred oči. V šoli ni varen pred njim noben svinčnik, ne pero, ne radirka, ne nobena reč; vse se prijemlje njegovih dolgih prstov. Polagoma mu preide to v meso in kri in preden dodobra izsledimo malega uzmoviča, je strast navadno že preveč ukoreninjena. Težko je potem iztrebiti to nagnjenje; včasih je pa sploh vse prizadevanje zastonj.

Taki otroci so zanikarni in malomarni tudi pri pouku in ves trud učiteljev, da bi si jih še pridobil in poboljšal, je povečem brezuspešen.

Tudi n r a v s t v e n a v z g o j a otrok je v naših okoliščih dostikrat silno pomanjkljiva in tu so vzrok zopet socialne razmere staršev. Imajo majhno, tesno stanovanje; v eni sobi bivajo ponoči in podnevi starši in otroci. Tako se rado zgodi, da je otroška duša, ko še sprejemljiva in dostopna ni tem vtisom, že zastrupljena. Kriva je družba, v kateri živi. Tak otrok nima mladostnih let kakor jih ima druga, skrbno negovana deca. Kar ve eden izmed malih, to pove tudi svojemu tovarišu, in tako gre pohujšanje naprej od ust do ust.

Pri pouku so potem taki otroci razmišljeni in raztreseni; kdovekje so njih misli! In če se nam je posrečilo, da smo jih pridobili vsaj za hip, podere zopet domača hiša, kar smo trudoma sezidali v prejšnji učni uri.

V naših okoliščih je še druga razvada, ki vpliva pogubno na telesni razvoj in posredno tudi na duševno življenje otrokovo. Ponujajo jim namreč a l k o h o l n e p i j a č e, vino ali celo žganje. Nežni živci otrokovi so potem vsi razburjeni. Otrok je razdražljiv, izredno nemiren in ne more slediti pouku. Zato naj nam bo važna naloga, da navajamo otroke za treznost. Dobro protialkoholno sredstvo je pouk, ki se pri njem otroku prav nazorno in živo predočuje, kakšno je življenje in konec alkoholikov. Izberó se berilni sestavki in doživljaji, ki mikajo toliko bolj, kolikor bolj so prikladni otroškemu obzorju.

Otrokove individualnosti v šoli ne smemo zatirati, temveč jo moramo le varovati preveč intenzivne enostranosti. Ljubeče spoznavajmo vsakega otroka v njegovi posebnosti in ga vzgajajmo k značajni osebnosti. Z vsemi otroki ni občevati enako. Učitelj naj stremi po tem, da se prilagodi vsa-

kemu posamezniku. Le tako bo spoznal njegovo dušo in ne bo delal nobenemu krivice.

Občuj nepristranski z vsemi, a oziraj se vendar na različna nagnjenja in na voljo učenčev ter ga tudi v tem oziru vzgajaj individualno.

J. Kramar:

Kristusovi vzgojni pomočki.

Jezus Kristus je svoje učence poučeval z besedo in zgledom, pa jih je tudi vzgajal; vplival je kot najmodrejši Vzgojitelj ne samo na razum, ampak tudi na voljo. In katero vzgojno sredstvo Kristusovo je bilo najizdatnejše? Brez dvoma — njegova čudovita ljubezen. Z ljubeznijo si je hotel zagotoviti ljubezen svojih apostolov; ljubezen je kazal osobito dejansko s tem, da je bil z apostoli zelo potrpežljiv. Ko je šel po zadnji večerji sovražnikom naproti, je grede govoril apostolom: »Vi vsi se bote pohujšali nad menoj to noč.« Takoj na to pa pravi: »Ko bom vstal, pojdem pred vami v Galilejo.« (Mat. 26, 31.) Speče učence, ki niso čuli in molili z njim, je nekako izgovarjal in opravičeval: »Duh je voljan, meso pa je slabo.« (Mat. 26, 41.) Uprav ta nepopisna potrpežljivost in krotkost božjega Učenika je vplivala na voljo, na srce njegovih učencev, da so čedalje bolj spoznavali in ljubili predobro Srce Gospodovo. Njegova dobrotljivost je tudi blagodejno učinkovala na apostole: »Ko sem vas poslal brez denarja, torbe in čevljev, vam je li česa manjkalo?« Odgovorili so mu: »Ničesar.« (Luk. 22, 35.) Petru je rekel: »Jaz pa sem prosil zate, da ne jenja tvoja vera.« (Luk. 22, 32.) Kdo ne ve, koliko čudežev je Jezus storil samo radi apostolov, n. pr.: »Bogati ribji lov«, »Dve drahmi v ribi« . . . Ko je Lazarja obudil, je rekel: »Vesel sem zavoljo vas, da nisem bil tam, zato da verujete.« (Jan. 11, 14.) Pri vsaki priliki se je tudi potegoval za svoje apostole. Na Oljski gori je govoril sovražnikom: »Če iščete mene, pustite te iti.« (Jan. 18, 8.)

Z besedo je kazal svojo ljubezen na ta način, da jih je nazival z ljubkimi imeni. Ko je bil vstal od mrtvih, je rekel ženam: »Nikar se ne bojte, pojdite in povejte mojim bratom, da naj gredo v Galilejo, ondi me boste videli.« (Mat. 28, 10.) Še celo izdajalca Judeža je imenoval prijatelja. Ko je hotel apostole pripraviti na slovo, jih je ljubko nagovoril: »Otročiči, še malo časa sem pri vas.« (Jan. 13, 33.) Blagodejna posledica neizmerne ljubezni Jezusove do učencev je bila neizogibna: Tudi v srcih apostolov se je vnela iskra goreče ljubezni do nebeškega Učenika po principu: »Si vis amari, ama!« Samo nekaj zgledov te ljubezni! Ko se je nameraval Zveličar podati v Judejo, kjer ga je čakalo trpljenje na križu, je rekel Tomaž součencem: »Pojdimo tudi mi, da z njim umrjemo.« (Jan. 11, 16.) Simon Peter vpraša Jezusa: »Gospod, kam greš?« Jezus mu odgovori: »Kamor jaz grem, zdaj ne moreš za menoj iti, potlej pa pojdeš za menoj.« Peter mu

reče: »Zakaj ne morem zdaj iti za teboj? Svoje življenje bom zate postavil.« (Jan. 13, 36, 37.)

Med vzgojna sredstva nebeškega Učenika spada tudi z a t a j e v a n j e. On, ki je živel v vednem zatajevanju, je s svojim zgledom tudi apostolom priljubil premagovanje in zatajevanje. Naravno je, da človek ljubi starše in svojce, a ta ljubezen se mora umakniti božji, četudi bi bilo treba pri tem kake žrtve: »Kdor ljubi očeta ali mater bolj ko mene, ni mene vreden; in kdor ljubi sina ali hčer bolj ko mene, ni mene vreden. In kdor ne vzame svojega križa in ne hodi za menoj, ni mene vreden.« (Mat. 10, 37, 38.) Vemo tudi, da so učenci s svojim Učnikom res morali mnogo pretrpeti. Koliko so morali potovati, koliko vročine in pomanjkanja so prestali, kolikrat so bili lačni in žejni, od Judov zaničevani itd. Vse trpljenje jim je pa olajšal vzvišen zgled Kristusov. Tako je Gospod vabil apostole v samozatajevanju ter jim utrjeval značaj, da jih je usposobil za poznejše samostojno delovanje. Ko so bili zadostno pripravljene, jih je za poizkušnjo poslal, da so učili, in sicer dva in dva. Ko so se vrnili, so mu morali po vrsti pripovedovati, kaj so vse učili in storili, da jim je popravil, česar niso prav naredili. Opominjal jih je tudi k opreznosti, čuječnosti in molitvi, da bi jih pismarji in farizeji ne zapeljali. Rekel jim je: »Glejte, da vas kdo ne zapelje!« »Čujte in molite, da ne padete v izkušnjava!« (Mat. 26, 41.)

Pri vzgoji je bistvena zahteva tudi disciplína. Jezus je vabil apostole v disciplini s tem, da jim je delil plačilo in kazen. Petra je pokaral: »Maloverni, zakaj si dvomil?« (Mat. 14, 39.) — Učence je grajal: »O neverni in spačeni rod, doklej bom še pri vas in vas bom trpel?« (Luk. 9, 41.) In zopet: »Zakaj mislite, da nimate kruhov? Ali še ne spoznate in ne raumete? Imate li še oslepljeno srce? Imate oči, pa ne vidite, imate ušesa, pa ne slišite in se ne spomnite, ko sem petere kruhe razlomil med 5000 ljudi, koliko košev, polnih koscev ste nabrali? Reko mu: dvanajst. Ko sem pa sedmere kruhe razlomil med 4000 ljudi, koliko jerbasesv koscev ste nabrali? Reko mu: sedem. In jim je rekel: Kako, da še ne razumete?« (Marka 8, 17—21.) — Kadar je Jezus svaril, je storil to tako oprezno, da je iz vsega obnašanja in govorjenja odsevala le ljubezen. Učenec Filip reče nekoč Jezusu: »Gospod, pokaži nam Očeta in nam je dosti.« Jezus mu pa odgovori: »Toliko časa sem pri vas, pa me ne poznate! Filip, kdor vidi mene, vidi tudi Očeta.« (Jan. 14, 8, 9.) — Vsakemu je znano, kako previdno je posvaril Tomaža, ker ni hotel verovati, da je Jezus od mrtvih vstal.

V tem zmislu kakor kazen je delil tudi plačilo. Peter vpraša Jezusa: »Glej, mi smo vse zapustili ter šli za teboj, kaj tedaj nam bo?« Jezus pa jim je rekel: »Resnično vam povem, da ob prerojenju, ko bo Sin človekov sedel na sedežu svojega veličastva, boste tudi vi, ki ste šli za menoj, sedeli na dvanajstih sedežih in sodili dvanajstere Izraelove rodove. In sleherni, kateri zapusti hišo, ali brate, ali sestre, ali očeta, ali mater, ali ženo, ali otroke zavoljo mojega imena, bo stoterno prejel in dosegel večno življenje.« (Mat. 19, 27, 28, 29.)

Gori blizu Cezareje Filipove je sv. Peter vpričo apostolov javno izpovedal božanstvo Jezusovo: »Ti si Kristus, Sin živega Boga.« Jezus ga nato ne le pohvali, ampak mu dá obenem plačilo; zraven pa, — da ne bi se prevzel — pripomni, odkod pravzaprav izvira to, kar vé in je povedal. Reče mu: »Blagor ti, Simon, Jonov sin, ker meso in kri ti nista tega razodela, ampak moj Oče, ki je v nebesih. Pa tudi jaz tebi pravim: Ti si Peter in na to skalo bom zidal svojo cerkev... In tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva... (Mat. 16, 16—19.) In ko mu je Peter po vstajenju trikrat zagotovil svojo ljubezen, mu je izročil Jezus kot plačilo najvišjo oblast nad verniki in nad apostoli.

Kakor že rečeno: Glavno vzgojno sredstvo, ki je bilo podlaga in nekako merilo vsem drugim vzgojnim pripomočkom, je bila *l j u b e z e n*. Ljubezen Jezusova, ki objema ves človeški rod, ga je nagnila, da je postavil *z a k r a m e n t l j u b e z n i*, da je izročil svojo mater Janezu, da je slednjič umrl za vse. Ljubezen do otrok bodi tudi glavno vodilo katehetom pri učenju in pri vzgoji.

Ne smemo prezreti, kako ljubko je občeval Jezus z otroki, kako je vabil male k sebi, jih blagoslavljal, in kako strogo kazen je zažugal onim, kateri bi pohujšali katerega izmed njih! Če ima katehet vse zmožnosti, a nima ljubezni, ni pravi katehet. Če bi se otrok tudi nič ne naučil v šoli, ljubezni katehetove ne more pozabiti. In ker ljubi kateheta, ljubil bo tudi vero in življenje po veri. Ljubezen do otrok naj odseva že iz obraza; kaže naj se ne samo pri pohvali, marveč še bolj pri graji in pri kazni. Ljubezen katehetova do otrok naj bo sveta, splošna in nepristranska.

Anica Lebar:

Kako bi se omejilo slaboumje.

V polpreteklem času je imela oskrba slaboumnih še značaj karitativne dobroteljske; žal, da je obstojala večinoma v tem, da so ljudje sočustvovali z njimi. Boljinbolj pa se je pokazala nujna socialna potreba, da se dejanska oskrba zanje razširi; kajti cela vrsta družabnih in gospodarskih razlogov to zahteva. Poleg izboljšanja življenske usode slaboumnih je pa tudi v interesu človeške družbe sploh, da se obvaruje moralne, duševne in telesne degeneracije.

Ni še preteklo sto let, odkar so se jeli z vso resnostjo brigati za to, da se omeje nalezljive bolezni. Dalekosežnega pomena je javna higiena uprav v teh slučajih. Kanalizacija v mestih, zdravstveni zastopi, društva za rešitev tuberkuloznih, sifilitičnih: vse to je pokazalo že marsikak dozorel sad. Protialkoholna društva pa nosijo na ramah najtežje delo: rešitev ljudstva iz krempljev najhujšega sovražnika človeške družbe: alkohola. Vztrajno, brez primere vztrajno je njihovo delo; kajti strast iztrga marsi-

koga iz vrst abstinentov, a z materinsko skrbljivostjo poda takim društvu zopet roko v oporo.

Kakor je koristen in potreben boj zoper imenovane sovražnike človeške družbe, prav taka potreba se kaže zadnje čase tudi, da se zapre prosta pot nadaljnjemu razširjanju slaboumja. Nihče ne more tajiti, da je ravno v zadnjih desetletjih opazati med ljudstvom uprav vidno degeneracijo. Temu spoznanju se niti ni mogla ubraniti literatura. V realistično mrklih slikah nam kažejo pisatelji telesno in duševno gnilobo v posameznih krogih družabnega življenja. Morda izkušajo vedno dalje segajočo degeneracijo prikriti z moderno besedo: nervoznost?

Javna statistika se je premalo brigala za to stvar, sicer bi mogla pač dati najjasnejši dokaz, da se je baš v zadnjih desetletjih 19. stoletja število psihopatično manjvrednih ogromno namnožilo.

Število duševno defektnih se boljbolj množi vsled brezprimerne zlorabe alkohola, vsled vedno boljbolj se pogrezajočih ljudi v samo čutno (živalsko) uživanje in vsled sirovosti, kateri so izpostavljene matere. Umevno je, da je omejitev vzrokov obenem tudi omejitev razširjanja slaboumja. Kal teh vzrokov prehaja od staršev na otroke. Noben stan ni varen pred degeneracijo. Kljub ugodnim živlenskimi razmeram bogatih se vendar izenači odstotno število njihovih slaboumnih z onimi, ki so že od nekdaj izključeni od tega blagra.

Boj proti vzrokom duševno-telesne degeneracije je boj v interesu države, boj za varstvo ljudstva. Tu ne gre za prostovoljno dobrodelnost posameznih, nego za to, da se obvaruje človeška družba uničujoče gnilobe. Kakor so prišli do spoznanja, da je boj zoper tuberkulozo naloga države in javne higijene, je pač tudi potrebno, da se boj proti razširjanju slaboumja uvrsti med socialno javno delo.

Najvažnejše pri tem delu je, da se ljudstvo pouči. Prav pogosto starši prepozno spoznajo znake slaboumja na svojem otroku. Izrejajo in vzgajajo ga čisto napačno, zamude ugodni čas, kar je usodnega pomena za vse bodoče otrokovo življenje.

Velika prijateljica otrok, Švedkinja Thorborg Rappe podaje v svojem delu »Über Pflege, Erziehung und Unterricht schwachsinniger Kinder« znake, ki kažejo duševni razvoj normalnega otroka. Med drugim pravi: »Normalen otrok v starosti 4—5 tednov obrne pogled na predmet, ki mu ga mati pokaže in po preteku nekaterih tednov sledi z očmi temu predmetu. Podobno je tudi s sluhom; pogosto otrok po dveh mesecih obrne pogled na ono stran, odkoder prihaja glas. V tem času spozna tudi mater. V tretjem mesecu prične prijemat predmete in jih nese k ustom. Kakorhitro se je sluh še nekoliko izuril, začne brbljati in kmalu nato izkuša ponavljati lahke, kratke besede. — Po preteku prvih dveh mesecev se pokaže smehljaj, ki se pa šele v četrtem ali petem mesecu razvije v glasen smeh. V sedmem ali osmem mesecu se otrok sam s seboj igra.«

Potem Rappe nadaljuje: »Če se nobeno teh znamenj ne pokaže, če je otrok neprimerno nemiren kljub popolnemu zdravju, ali skrajno miren

in nedostopen, če je telo leno in se ne more dvigati, če oko ne reagira mikom svetlobe, če uho ne sprejema močnih glasov, če so udje slabi, nerabni, tek nereden, izločevanje nenavadno, če se eno ali več teh znamenj na otroku jasno kaže, tedaj se je bati, da je tu najhujša šiba: slabost uma, ki jo spremljata skrb in žalost v doslej srečne družine. Tu ni časa čakati, da se zlo samo obrne ali izboljša; treba je nasveta izkušenega otroškega zdravnika, ki se je natančno ravnati po njem, da se omeji občna slabost, ki je tu našla ugoden prostor za razvijanje.«

V vseh slojih je le premalo znan dalekosežen pomen podedovanja. (Zakon med bolnimi, močno nervoznimi, sifilitiki.)

Ker je alkohol eden glavnih vzrokov slaboumja, je naravna potreba in dolžnost, da se ta vzrok pred vsemi drugimi odpravi. Žal, da alkohol ni samo pijača odraslih, temveč tudi otroci niso varni pred njim. Kako razširjena je pivska razvada, kaže dejstvo, da je bilo med 180.000 dunajskih 6—14letnih otrok 41% takih, ki so redno dobivali alkohol. In v Ljubljani? Zdi se mi, da je šolski zdravnik naštel na prste vse one, ki ne dobivajo prav nič opojnih pijač. Izkušnja uči, da je ponedeljek v šoli tak dan, s katerim se ne dá nič pravega začeti; mnogo bolj je petek, dasi je tudi prejšnji dan prost.

Znano je tudi, da spočetje marsikaterega slaboumnega otroka spada v čas dobre vinske letine, velikih sejmov ali drugih podobnih ljudskih praznikov.

Abstinenčno delovanje zasluži torej s stališča varstva slaboumnih največje zaščite in vsestranske podpore. Želeti je le, da se to delovanje le še bolj razširi in prepreči, da bi zlasti otroci alkoholikov ne dobivali poleg kali, ki jo imajo že v sebi, še novih alkoholnih dodatkov. V nižjih slojih je zelo razširjena razvada, bolje lahkomiselnost matere, da uporablja za jokajočega malega nemirneža pivo, vino ali celo žganje kot uspavalno sredstvo. V neki razporočni razpravi na Dunaju (junij 1905) je bilo dokazano, da je mati (žena višjega državnega uradnika) dala svojemu dojenčku piti toliko piva, vina ali konjaka, da je takoj zaspal in je ni motil med gotovimi obiski. Konec tej idealni materinski ljubezni je bil popoln razpad vseh otrokovih duševnih moči.

Iz zadolžene nevednosti dajejo starši včasih otrokom močnega vina, češ, jih krepi. Če se morebiti kdaj pokaže malo telesno izboljšanje, je vse to na račun duševnih zmožnosti, ki istočasno nazadujejo. Istotako je tudi zavreči, da uživajo dojitlje pivo.

Profesor Pelman (Bonn) je dognal, koliko zla je napravil dedni alkoholizem v eni sami družini. Pijanka Ada Jurka, rojena 1740, je zapustila 834 glav broječe potomstvo. Od teh je bilo 106 nezakonskih, 142 beračev, 64 takih, ki so živeli od ustanov, 181 prostitutk, 76 kaznjencev radi raznih zločinov, 7 radi umora. V 75. letih je ta družina veljala državo do 5 milijonov mark. — Velikanski izdatki za alkohol (Avstrija letno 2 milijardi kron, Nemčija 3 milijarde mark) so v stanu brez vsake vojske uničiti ljudsko blagostanje. — Nevarnost za otrokove živce je tudi uživanje kave in

čaja z rumom. Otroci, ki redno uživajo to dvoje, so čez mero razburljivi, nemirni, nemirno spe; v šoli se kaže nepazljivost, slabost spomina; ob času razvoja pa so podvrženi seksualnim prestopkom.

Moralnost in častno zakonsko življenje veljata med svobodomiselnici za nekaj zastarelega; nasproti pa imajo prav mnogo poslušalcev in privržencev pridigarji prostega uživanja na škodo celotni človeški družbi. Roko v roki s čutnim uživanjem pa hodi brezbriznost za njegove posledice, osobito za spolne bolezni. Boj tema sovražnikoma je že napovedan, vendar ne tako razsežno, kakor bi bilo potreba. Pred leti so izdali profesorji na univerzi svojim slušateljem resno svarilo v tem oziru. Tudi na vojaštvo in delavstvo po tovarnah so izšla taka svarila. Dasi se tu poudarjajo samo subjektivni momenti, je vendar boj zoper nemoralnost socialno-higienična naprava. Tu ne gre samo za to, da se posameznik obvaruje zla, temveč tudi za to, da se javnost ne okuži. Ko se bo ljudstvo zavedlo, da en sam slučaj infekcije zadostuje, da ostane človek bolan vse življenje, da nosi nevarnost v sebi, razširiti bolezen na vse bodoče člane družine, tedaj bo ta žalostna perspektiva vendar zbudila vest in marsikoga spomnila na to, da je kakor za vsak greh tudi za prestopok zoper šesto zapoved stroga kazen.

Včasih pa je raziskavanje morebitnih vzrokov slaboumja popolnoma brezuspešno: oče in mati zdrava, družina in nje oskrba brezhibna, alkohol že davno izgnan iz hiše itd. V takih slučajih se pogosto pokaže, da je mati ob času blagoslovljenega stanja nehoté ali nevedé marsikaj zakrivila. Predvsem je tu potreben boj steznikom, ki se uporabljajo kljub vidnim nevarnostim. Tudi hrana mora biti izbrana. Mati naj se varuje težkega dela pa tudi vsega, kar razburljivo vpliva na njeno čud, ker more vse to škodovati tudi otroku. Znana pisateljica grofica Hahn Hahn, pripisuje sirovemu ravnanju svojega moža okolnost, da je njen edini otrok prišel na svet kot nem idiot.

Tudi delo v tovarnah je za mater in otroka škodljivo; vendar se je za delavke v nekaterih tovarnah že nekoliko doseglo. Upati je, da odločilni faktorji končno uvidijo, da je varstvo matere obenem varstvo otroka, varstvo človeške družbe sploh.

Dr. Wildermuth je sklenil svoj znameniti govor o boju proti provzročitelju slaboumja (I. kongres za varstvo slaboumja, Švica) približno takole: »Ne smemo pozabiti, da je težko slaboumje posledica vseh onih faktorjev, ki jih označujemo z izrazom »socialna beda«. Vsak korak, ki ga storimo zato, da izboljšamo stanovanjske in življenske razmere nižjih slojev, je obenem korak v bojnem pohodu proti vzroku slaboumja.«

Dr. O. Berkhan (Braunschweig) pravi: »Če bi mogel verjeti, da more slaboumje povzročiti kak bacil, tedaj bi iskal torišče tega bacila v revnih, nezračnih, nesnažnih in zanemarjenih stanovanjih po kletih.«

Uspešno delo se je pokazalo v boju proti kretinizmu. Ker so izvedenci dognali, da je te bolezni kriva voda s premalimi količinami nekaterih kemičnih snovi, so take kraje preskrbeli z dobro pitno vodo. Napravili

so tudi poizkuse s tem, da so preselili otroke v drugo podnebje. Profesor Wagner-Jauregg, Dunaj, svetuje za kretine »Schilddrüsenpräparat«, ki jih jemljó otroci pod zdravnikovim nadzorstvom. Šolski zdravnik je tudi na naši šoli napravil tozadevne poizkuse.

Za varstvo otrok so se uvedle že marsikatere koristne naprave: jaslice, zavetišča, počitniške kolonije, zdravilišča na morju itd. Vendar je obžalovati, da te naprave pogosto slaboumne odklanjajo. Umevno je, da pri množini otrok slaboumni, ki potrebujejo posebne, individualne oskrbe, ne pridejo toliko vpoštev, vendar je uprav tu pomoč najbolj nujna.

A. Čadež:

Če bi bilo vseč . . .

Sklepi dunajskega kongresa za katehetiko še čakajo mož, da jih izvrše. Neumorno marljivi katehet W. Pichler opozarja v listu »Chr. p. Blätter«, naj bi ne ostala samo na papirju zlasti sledeča, soglasno sprejeta resolucija: »Kongres priporoča preč. episkopatu ponižno prošnjo, naj bi se čimpreje vpeljali diecezanski šolski sveti, ki bi pripomogli, da se bodo številni nasveti in sklepi dunajskega kongresa krepko, enotno in docela v cerkvenem duhu izvajali.«¹

Predsednik kongresa, vseučiliški profesor prelat dr. H. Swoboda, se je izrazil, da se mu zdi ta predlog zelo važen; kanonik J. Kundi pa je rekel, da je popolnoma primeren (ganz zweckentsprechend).

Viljem Pichler je jel sedaj dregati in priganjati, naj se tudi v tem oziru pokaže dejanski uspeh katehetskega kongresa. V 11. številki dunajskega katehetskega lista pravi med drugim:

»Kateheza je v teoriji čudovito napredovala, poučevanje krščanskega nauka pa ima od tega še vrlo malo. Človek bi skoraj izgubil pogum, tako velika je razlika med trudapolnim teoretičnim delom in med praktičnim uspehom. — Da se temu nedostatku opomore, naj skrbe naši listi, saj niso samo zato, da premlevajo staro in novo teorijo, marveč da posegajo v življenje, da pomagajo praktičnemu delu na noge in do veljave, da skrbe za zveličanje mladine.

Veliko se razpravlja — pravi Pichler — o važnosti dobrega verstvenega pouka, a dejstvo, da oficielno ni nihče postavljen, ki bi skrbel za povzdigo verstvenega pouka, se ne da utajiti. Stara, šablonska formaliteta sedanjih verstvenih nadzornikov nima posebnega pomena, ker je njih obveznost skoraj pri kraju, če pazijo, da se vzdržuje zunanji aparat verskega pouka, in da se predpisanim ukazom ustreza. Ni dvoma, da bi se za razvoj praktične kateheze tudi ob sedaj obstoječih razmerah dalo marsikaj doseči, če bi v številu verstvenih nadzornikov bili samo katehet-

¹ Bericht über die Verhandlungen des Kongresses für Katechetik, Wien 1912, p. 320. (Naroči se pri A. Kirsch, Wien, I., Singerstr. 7.)

sko vsestransko izobraženi in za katehizacijo res navdušeni praktiki. Toda nekaterim primanjkuje včasih interesa za stvar, največkrat pa se pri njih pogreša vpogled v sedanje stanje katehetike.¹

Kar se zgodi in stori za napredek kateheze, je povečini zavisno od dobre volje in dela strokovnjakov, ki lahko svetujejo in predlagajo, ne morejo pa reformirati, ker to moč in pravico ima samo cerkvena oblast. Za posameznika pa nikakor ni ne prijetno, ne umestno, da bi se silil v ospredje ter se obračal naravnost do višjega pastirja v zadevi kake reforme. Ako se v strokovnih listih kaj takega omenja, se navadno prezre. Posledica je — da se oficielno za povzdigo verstvenega pouka premalo stori . . .«

Po tem uvodu pravi organizator Pichler: »Pomanjkljivost v verstveni vzgoji našega ljudstva bi se odpravila, če bi se povsod ustanovil škofijski šolski svet. Ime ni bistveno; poglavitno je, da bi se v vsaki škofiji ustanovil odbor najbolj vnetih in spretnih katehetov, ki bi se vsega lotil, kar bi utegnilo dvigniti in pospeševati verstveni pouk, in ki bi škofu v tem oziru stavil primerne nasvete in predloge. Tak komité bi sestavil povsod višji pastir sam, ki bi imel — po sebi umevno — vso eksekutivno oblast.

Ustanovitev škofijskih šolskih svetov bi bila nedvomno zelo koristna naprava. Namesto otrplega birokratizma, ki ga še sedaj marsikje niso pregnali, bi stopila korporacija — polna ognja, razsodnosti, delavnosti in odločnosti . . . Diecezanski svet bi ne delal samostojno, ampak bi vpošteval in uvaževal nasvete in predloge posameznih katehetov, katehetskih društev, duhovskih konferenc, listov itd. . . .

Katehetsko gibanje, ki bi imelo težišče v tej korporaciji, bi tako dobilo najlepšo zvezo s cerkveno oblastjo in bi bilo docela pod vodstvom cerkvene avtoritete.

Škofijski šolski svet bi imel dve sekciji: 1. Ljudska šola in pripravnica. 2. Srednja šola. Predsednik bi bil član škofovskega konzistorija. V vsaki sekciji bi bilo do 12 članov.« —

G. proponent konča s prošnjo: »Premislimo stvar, pogovorimo se med seboj, zagovarjajmo to zadevo v svojih listih, pridobivajmo zanjo vplivne osebe, predložimo jo potom katehetskih društev in potom duhovskih konferenc — cerkveni oblasti.«

*
*
*

Povedal sem vsebino Pichlerjevega poziva in oklica; ako bi ne bil prepričan, da bi tak šolski svet za razvoj verstvenega pouka po naši škofiji mogel veliko in izdatno pripomoči, bi o tem ne bil črhnil ni besedice ne. Katehetsko društvo se sicer ponaša s tem in onim, a koliko jih je, ki z društvom niso ne v stiku ne deležni njegovega vpliva in sadu, dočim bi se diecezanskemu svetu in njega moči ne mogel nihče popolnoma odtegniti.

¹ Chr. päd. Blätter, št. 11, p. 309.

Katehetsko gibanje.

Celovško katehetsko društvo je imelo občni zbor dne 19. novembra. Glavni referent prof. dr. M. Gatterer S. J. je govoril o sedanjih vojski in o katehezi. Društvo ima 140 članov. — Sklenilo se je, da se priredi že nameravani tečaj v dneh 31. avgusta, 1. in 2. septembra l. 1915. z istim sporedom, kakor je bilo razglašeno. — Zborovanje so počastili tudi: Kapit. vikarij G. Bittner, stolni dekan Wappis, ravnatelj Pirker in stolni župnik Kovač.

Verske vaje na ljudskih šolah. Radi verskih vaj za mladino ljudskih šol izven Ljubljane je c. kr. deželni šolski svet sporočil potom kn. šk. ordinariata vsem dekanijskim uradom, naj se v tej zadevi izjavijo ter določijo, v kolikem obsegu in na kak način bi se dalo to vprašanje urediti. Izjave dekanijskih uradov — kakor čujemo — močno divergirajo, zlasti ker hočejo nekateri med verske vaje kot take uvrstiti tudi stvari, ki so bolj zasebnega značaja in jih katehet s pridom priporoča kot privatne pobožnosti. Če govorimo o šolarskih verskih vajah, imamo navadno v mislih samo nedeljsko in prázno službo božjo, prejem sv. zakramentov (v kolikor se normativno zapove), ter službo božjo ob obligatnih šolskih slovesnostih, ki bi jim prišle še nekatere javne cerkvene pobožnosti. Radi enotnosti in potrebnega nadzorstva bi bilo prav, če bi se z ureditvijo pohitelo. — Neki g. nadzornik nam piše takole: »Kako dobro bi bilo, če bi imeli že urejene verske vaje naših učencev potom normativnega odloka c. kr. deželne šolskega sveta. Ker se mi je dozdevalo, da ne dobimo kmalu tega odloka, sem priporočil učiteljstvu v okrožnici . . . , naj nadzorujejo učence pri nedeljskih mašah. Na mnogih šolah so nadzorovanje uredili v lokalni učiteljski konferenci. Umestno bi bilo, da urgirate . . .«

Katehetske beležke.

Katehetske kroge bo zanimalo, da je sv. stolica — kakor sporoča »Mir« —

potrdila za celovškéga knezoškofa kateheta dr. Adama Hefter iz Mödlinga.

Quod bonum, tenete! Debelo in osupnjeno sem gledal, ko sem slišal ta-le argument: »Sveti Anton se je pokrižaval, ko je odganjal nadležno prikazen satana zapeljivca, mi pa z vso vnemo operiramo s pokrižavanjem, ko zagledamo pri povzdigovanju pred seboj milo podobo skritega eharističnega Jezusa. Raje bi roke lepo sklenjene držali in z angeli mirno molili svojega Boga.«

Drugi je argumentiral bolj mirno: »Zakaj pustimo otrokom delati trojni, mali križ? Navadimo jih delati veliki križ, pa bodo tudi s pokrižavanjem lepo počastili Jezusa pri povzdigovanju. Tudi na prsi naj se trkajo, ko izgovarjajo posamezne vzdihljaje, čeprav jim je oko obrnjeno na oltar.«

Tretji hoče ostati lepo pri stari navadi: »Veliki križ« — to je za gospoda in pa za ministranta, ko streže pri sveti daritvi. Argument: vox populi. Uči in vadi kmečke otroke kolikor hočeš, da bi se pokrižavali z velikim križem, — zastoj. Doma je veljaven samo mali križ in v cerkvi se pokrižavajo zopet, kakor ljudstvo — z malim križem. Zato nikar ne mlati prazne slame; rajši jih navadi, da se bodo lepo trikrat pokrižavali, sam pa tudi povzdiguje »digne, attente ac devôte«, da jim s pokrižavanjem ne bo treba preveč hiteti. Ker se pri trkanju na prsi naravno glava povesi, bo oko težko uprto na oltar, in ponižni cestničar je tudi zaslužil pohvalo od Zveličarja!»

Omnia probate, quod bonum, tenete!

Jaz se držim prakse drugega. Odločno zavračam čudno argumentacijo prvega. Sveti križ je pač orožje zoper izkušnjavca, pa je tudi vir božje milosti, ki teče med povzdigovanjem v naše srce. Priznam tudi tretjemu silno moč ljudske navade, ki pozna samo mali križ, pa ta moč se mora streti. Pogled na Najsvetejše, ki se nam pokaže pri povzdigovanju, pa ne žali resnične ponižnosti.

Ali ne velja tudi tu: V sredi, v zlati skledi? — T. T.

G. dopisnik, ki je sprožil to vprašanje, želi, naj bi uredništvo pristavilo, če potrebno, svojo sodbo.

V »Slov. Učitelju« smo svoj čas o obnašanju in pokrižavanju med povzdigovanjem že nekaj omenjali. Kako naj presojamo zgorajšnja mnenja? Komu naj pritegnemo? ... Morda bomo laglje našli ugodno rešitev, če se najprej lotimo vprašanj: »Kaj znači pokrižavanje? — Kdaj naj se pokrižamo? — Kaj je naša prva dolžnost med povzdigovanjem?«

Križanje uporabljamo kot znamenje liturgičnega blagoslovljenja, obenem nam je pa izraz krščanske vere ter tudi hvaležnosti za odrešenje. (Stroj: Liturgika, p. 35.) [Trojni križ — na čelu, ustnih in prsih (imenujejo ga tudi mali ali nemški križ) — je v navadi od 12. stoletja dalje; poprej, do 9. stoletja, so napravljali križ samo na čelu, do 12. stoletja pa na čelu in ustnih.]

Kdaj naj se torej pokrižujemo? Navadno delamo križ:

1. Pred molitvijo, ker moramo moliti v imenu Jezusovem in ker s križem spoznavamo svojo vero.

2. Pred delom — kakor veli pesmica: »Z Bogom začni vsako delo, pa bo lep uspeh imelo« ...

3. V skušnjavah, da odganjamo vpliv hudobnega duha, ki je bila njegova oblast strta na križu ...

4. Pri evangeliju, da izpričujemo vero v resnice sv. evangelija itd.

Z ozirom na to, da z znamenjem sv. križa spoznavamo svojo vero in hvaležnost za odrešenje, bi bilo pokrižavanje tudi upravičeno in umestno med povzdigovanjem. Vendar pa nismo nikjer zasledili, da bi bilo ukazano, kajti prva in najvažnejša naša dolžnost ob tem svetem trenutku je, da evharističnega Zveličarja dostojno počastimo in molimo, da obudimo vero, upanje in ljubezen ter kesanje. (Glej Sred. Kat. vpr. 532.) Ako se zraven — kakor je večinoma še navada — še štirikrat (vsega skupaj) pokrižamo, bomo komaj vse lepo in pravilno izvršili. To je res, da se takozvani

latinski ali veliki križ (s slovenskim besedilom) hitreje in lepše napravi, toda štirikrat je vsekako preveč.

Pravilni način obnašanja med povzdigovanjem nam je podan že po molitvi, ki jo navaja liturgika (Stroj: Liturgika, p. 53) in dr. Pečjak: »Šolski molitvenik«, p. 51. Torej: Ko mašnik pripogne koleno, strežnik pa požvenklja, imamo oči obrnjene proti oltarju, da vidimo sv. hostijo, ki jo mašnik povzdigne. Nato šele glavo povesimo ter s sklenjenima rokama molimo: »Molim te, presv. Rešnje Telo Jezusovo, zame darovano na križu!

Jezus, verujem v te.

Jezus, upam v te.

Jezus, ljubim te nad vse.

Bodi milostljiv meni ubogemu grešniku. Amen.«

Pri zadnjem vzdihljaju se s prsti desnice dotaknemo prsi v znamenje kesanja nad grehi, ki izvirajo iz hudobnega srca. (Op. Na prsi se trkamo s štirimi prsti in upognjenim palcem. — Glej Stroj: Liturgika, p. 37.)

Pri povzdigovanju keliha gledamo zopet proti oltarju, nato pa povesimo glavo ter s sklenjenima rokama molimo: »Molim te, presv. Rešnja Kri Jezusova, zame prelita na križu!

Jezus, tebi živim.

Jezus, tebi umrjem.

Jezus, tvoj sem živ in mrtev.

Očisti me, Gospod, s svojo krvjo, in usmili se vernih duš v vichah. Amen.«

Ob poslednji prošnji pa se udarimo s prsti desnice na prsi v znak ponižanja, kesanja in prošnje.

Zdi se, da je na ta način to vprašanje najbolje razvozljano. Želeti je le, da bi se povsod uvedla enotnost.

Domače blago. Večkrat se je že pripetilo, da je stala na dopisnici-naročnici, ki je došla Katol. bukvarni v Ljubljani, sledeča opazka: »Pošljite mi kake dobre slovenske kateheze, če jih imate v zalogi!« — Ker »Društvo slov. katehetov« razen katehez za prvence (sv. birma, spoved, sv. obhajilo) doslej še ni moglo postreči z večjim delom, ki bi vsebovalo kateheze za ves katekizem, opozarjamo ponovno na drugo domače delo, na »Rukovod za katekizme. Metodički

izradene kateheze«. Izdelal jih je dobro znani prof. F. Heffler v Zagrebu, ki je glavni učitelj metodike in ki v tej knjigi uporablja tako priporočljivo razvijalno analizo. Jezik njegov je docela umljiv tudi Slovencem. Kdor naroči te kateheze, jih dobi pri avtorju za znižano ceno 4 K. (Zagreb, Medulićeva ul. br. 33.)

Ekshorte za male. Nekdo priporoča v »Kat. Bl.«, naj bo otroška pridiga kratka in lahka. Kdor govori v cerkvi ljudskošolski mladini, naj stori to »cum facilitate« — t. j. prilagodi naj se otrokom. Otroška naj bo dikcija, živahno slikanje, plastično pripovedovanje. Drugič, govori naj »cum brevitate« —; četrt ure skoraj zadostuje. Najvažnejše za mlado poslušalstvo pa je, da si govornik preskrbi zalogo homiletičnih pojasnil. Kaj češ z otroško pridigo, če v nji ne poveže nobene zgodbe, nobenega zgleda, nobene poteze iz življenja, nobenega konkretnega doživljanja?!

»Božji učenik in nazorni nauk.« Kada sam pročitao vrlo zanimljivi članak gospoda Kramara pod gornjim napisom (»Sl. uč.« str. 252), sjetio sam se, što mi je nedavno pripovijedao prijatelj g. K. J.; kad smo razgovarali o zornom obučavanju, reče mi, da je našao u jednoj knjizi blažene Katarine Emmerich ovo. Gospod Isus pripovijedao je slušačima o Crkvi. Razlagao je zorno, da je Crkva slična kvascu, fermento, i zrnu gorušičinu, grano synapis. Kod toga je uzeo Gospod među prste pravo zrnce gorušičino, metnuo ga na dlan i držao ga na dlanu pred očima naroda, dok je pripovijedao. Zaista je to vrhunac zornoga obučavanja! Slijedimo i u tom božansko-ga učitelja — quantum potes, tantum aude!
—ff—

Zgledi z bojišča.

Junak za junaka. Neki angleški bojni poročevalec opisuje ta-le ganljiv prizor. V čakalnici velikega pariškega kolo-dvora čaka več ranjencev na slami, da jih prepeljejo v bolnišnice. Eden med njimi milo ječi in stoka. Strežnica prihiti, da mu preveže rano; toda ranjenec jo zaprosi, rekoč: »Prosim hitro duhovnika.« To prošnjo čuje drug ranjenec, ki

je pa prav tako že skoraj umiral. Zbere vse svoje moči, da zakliče strežnico. Ko se mu približa, zašepeče: »Duhovnik sem, nesite me k njemu; lahko mu podelim sv. odvezo.« Strežnica se brani, kajti ranjeni duhovnik je tako slab, da bi premikanje utegnilo pospešiti in povzročiti smrt. Duhovnik tiho šepetaje govori: »Ena duša je več vredna, nego ena ura življenja.« Prenesejo ga torej k bolealnemu vojaku, ki se naglo izpove. Ob koncu, ko mu hoče podeliti sveto odvezo, je bil tako slab, da ni mogel več sam napraviti križa z roko, ampak mu je morala pomagati strežnica. Po sveti spovedi se oba zgrudita: spovednik in spovedanec ter umrjeta roko v roki.

Povsod korenjak. Fr. Fluher, vrl slovenski oče in posestnik v Cerknici pri št. Ilju na Štajerskem, je vedno zvesto stal v prvih vrstah katoliško-slovenskih mož. Letos je dal cesarju in domovini tri svoje sinove. Dva sta odšla na južno, eden na severno bojišče. Ko se je raznesla vest, da je sin Franc padel na severu, je rekel oče Fluher: »Če je božja volja, pa naj bo! Ako je moj Franc pretil kri za cesarja in domovino, sem lahko ponosen na to!«

Na bojišču se moli... Anton Goljat, doma v Mihovcah, župnija Cirkovce na Štajerskem, je pisal z galicijskega bojišča med drugim tudi to-le: »... Na god Vseh svetnikov smo v strelskih okopih skupno molili rožni venec, pa smo morali nehati, ker je začelo tako grmeti, da se nismo več slišali; nato smo poprijeli tudi mi za orožje. Tako je vedno. Kdor ni zraven, si niti misliti ne more, kako je tukaj. Med bojem zmerom molimo. Marsikateri doma ni poznal Boga, a tukaj ga kliče vse na pomoč, pa tudi Marijo. Jaz vedno zaupam na Boga, zato pa prehudo ne trpim in vse voljno prenašam...«

Vojska — apostol. Francoski svobodomislec Lavredan, ki je poprej večkrat zasmehoval vero v Boga, piše — izpreobrnjen vsled vojnih dogodkov — med drugim tudi to-le: »Zasmehoval sem vero in sem mislil o sebi, da sem modrijan... Stojim ob francoskih krvavih rekah... Stojim na cesti gledajoč vojake, ki gredo veseli v — smrt. Vprašam

jih: »Kako da ste tako mirni?« In pričeli so moliti: »Verujem v Boga...« Francija, Francija, povrni se spet k veri svojih najlepših dni. Kogar zapusti Bog, je izgubljen. Ne vem, če jutri še živim. Svojim prijateljem pa moram povedati: Lavredan si ne upa umreti kot bogotajec... Visoko se veseli moja duša, ker sem smel doživeti uro, v kateri sem mogel klečoč reči: Verujem, verujem v Boga, verujem.«

Zanimiva izjava ranjenca. — »Ta p o m a g a !« Vojaški duhovnik ima kratek nagovor med vojnim odmorom. Preden konča, reče še to-le: »... In slednjič iskreno prošnjo: Moliti morate! Eno uro je tega, kar sem bil v lazaretu. Med ranjenci je tudi Bavarec, ki ga je granata strašno zdelala. Zdravniki strme ob njegovi potrpežljivosti. Vprašan, kako more grozne bolečine prenašati tako potrpežljivo, je sešel z neranjeno desnico v nedrije ter pokazal mal križec z besedami: »Ta pomaga!« — Vse je umolknilo v dvorani...«

»Meni nič ne pomaga.« Izmed 12.000 vojakov, ki so meseca avgusta v Lincu prejeli škapulir Matere božje, jih je bilo le malo, ki so se pomišljali, bi ga li vzeli, ali ne. Nekdo je bil še celo vidno v zadregi, ko so mu ponudili to blagoslovilo ter ga je zavrnil, češ: »Saj mi itak nič ne pomaga, ker sem starokatoličan.« — Čisto mirno mu reče nato dama, ki mu je ponudila škapulir: »Le vzemite, le. Naša ljuba Gospa bo tudi vas varovala.« Vojak vzame ter gre v vojašnico. Malo dni nato sta se vojak in ta dama zopet sešla, in sicer — v cerkvi. Po službi božji pravi vojak: »Tisočkrat vam Bog povrni, da ste mi izročili škapulir. Od takrat mi ni bilo več prestatí brez prejšnje vere, ki sem se ji izneveril vsled kljubovanja. Tudi »svojim« sem na dom pisal; vsi so se povrnili v naročje svete katoliške Cerkve. Z mirno vestjo grem sedaj na vojsko. Kamen, ki me je dolgo tlačil, se mi je odvalil od srca. Ta milost mi je došla po škapuliriu Matere božje.«

Učiteljski vestnik

Slovenski učitelji, ranjeni na bojišču. (Glej štev. 10. in 11.) G. Val. Laubič, pom. učitelj v Trbovljah, je bil ranjen v Galiciji ter je rani tudi podlegel. — V Nowem miastu (Galicija) je bil ranjen dne 23. oktobra g. Karel Sovre, učitelj v Radečah na Dolenjskem. Zadata sta bila na galicijskem bojišču gg.: Josip Verbič, nadučitelj v Dol. Karteljevem, in Henrik Lobe, nadučitelj v Zagradcu. — V bolnišnici na Dunaju se nahaja rez. poročnik Albert Vederjak, strokovni učitelj na kmetijski šoli na Grmu; ranjen je bil v Galiciji. G. Ign. Labernik, mestni učitelj v Ljubljani, se je boril na Srbskem; sedaj se zdravi v Sarajevem.

V srbskem ujetništvu se nahaja g. Alojz Liliija, nadučitelj v Polšniku. Pisal je svoji soprogi iz Niša dne 29. oktobra.

Na bojišču je padel učitelj Valentin Sinkovič iz Maribora. Udeležil

se je bojov v dneh od 16. do 20. novembra v Galiciji.

Definitivno so nameščene vse gđčne. učiteljice na slovenski dekliški vadnici mestnega licejskega zavoda v Ljubljani.

Vsled vojnih razmer izpraznjena učiteljska mesta ostanejo za čas vojske nezasedena. Deželni odbor kranjski je v seji dne 21. novembra sklenil, da se dovolijo suplentorične moči samo za enorazrednice.

Za namestnika c. kr. okr. šolskega nadzornika v Novem mestu je z odobrenjem c. kr. naučnega ministrstva imenovan nadučitelj g. Frančišek Lavtižar, vodja osemrazrednice v Spodnji Šiški (Ljubljana). Začasno vodstvo deške in dekliške osemrazrednice je poverjeno ondotnemu učitelju g. Josipu Wagnerju.

Denarne nagrade po 80 K 41 vin. iz prof. Metelkove ustanove so prejeli sledeči gg. učitelji in nadučitelji: Josip

Dolgan, nadučitelj v Studenem; Ludovik Pirkovič, nadučitelj v Svibnem; Karel Rostohar, nadučitelj v Vel. Trnju; Ivan Grad, nadučitelj v Mostah pri Ljubljani; Ivan Perko, nadučitelj na Ježici; Friderik Dermelj, nadučitelj v Višnji gori; Fran Tratnik, nadučitelj v Črnem vrhu n. l.; Fran Silvester, nadučitelj na Boh. Bistrici; Ivan Primožič, nadučitelj v Mekinjah; Ivan Štrekelj, učitelj na Vrhniki; Valentin Clemente, učitelj v Nevljah; P. Atanazij Ausser, učitelj v Novem mestu.

Ureditev pravnih razmer učiteljstva v Šleziji. Učiteljske plače v Šleziji so bile izboljšane 6. novembra 1901. Med tem se je ondotno učiteljstvo potezalo za novo ureditev pravnih pa tudi gmotnih razmer. Uspeh je bil ugoden. Dne 8. aprila 1914 je bil sprejet nov zakon, ki ga je 1. septembra objavilo naredbeno glasilo naučnega ministrstva. Nova ureditev obsega celo vrsto važnih določil. Učiteljstvo ljudskih šol je razvrščeno v pet razredov po 20%; meščanski učitelji pa v tri razrede po 33 $\frac{1}{3}$ %. Dobro kvalificirane učiteljske moči sme šolska oblast pomakniti v bližnji plačilni razred še preden poteče postavna doba, vendar število »odličnjakov« ne sme prekoračiti ene petine vsega učiteljstva v dotičnem plačilnem razredu.

Zraven temeljne plače ima učiteljstvo pravico še do starostnih in stanovanjskih doklad ter do osebnih in funkcijskih doneskov.

Temeljna plača znaša v posameznih plačilnih razredih: 1600, 1800, 2000, 2200, 2400 K. Meščanski učitelji imajo 2400, 2600, 2800 K. Učitelji z zrelostnim spričalom dobivajo 1000 K letne nagrade, z usposobljenostnim izpitom pa 1400 K.

Starostne doklade v štiritletnicah znašajo 10% vsakokratne letne plače. Vseh štiritletnic je osem; prva se izplača takoj, ko minejo štiri leta po napravljenem usposobljenostnem izpitu.

Osebnne doklade. Učitelji ljudskih šol, ki so služili v splošno zadovoljnost že 30 let, pa nimajo voditeljskega mesta, dobe letne osebne doklade 150

kron, meščanski učitelji v istih okoliščinah 300 K.

Naturalno stanovanje in stanarina. Učitelji z vsemi izpiti, ki še niso v statusu, imajo pravico do ene sobe z vsemi pritiklinami; vsem, ki so v statusu, določa postava dve sobi, voditeljem več nego štirirazrednih šol poleg tega še »kabinet« in vse pritikline, meščanskim ravnateljem tri sobe.

Kjer ni naturalnega stanovanja, se izplačuje stanarina v razni visokosti:

1. za ravnatelje meščanskih šol 500 do 1000 K;

2. za meščanske učitelje in nadučitelje več nego štirirazrednih ljudskih šol 400 do 800 K;

3. za ostalo učiteljstvo 100 do 600 K.

Funkcijske doklade:

1. voditeljem enorazrednic 150 K;

2. voditeljem dvo- in trirazrednic 250 K;

3. voditeljem štirirazrednic 400 K;

4. voditeljem večrazrednic in meščanskih šol 600 K.

Funkcijske doklade se všttevajo v pokojnino, ne pa remuneracija za paralelke, ki znaša za vsako vzporednico letnih 50 K.

Učiteljice dobivajo isto plačo kakor učitelji. Katehetje imajo pa svoj status s temeljno plačo 2800 K. Pripomniti je, da se katehetom vštteva v pokojnino, pa tudi v starostne doklade vsa provizorična služba; prejšnje službovanje pa do petih let. Katehetje, ki niso stalno nastavljeni, imajo pravico do nagrade v znesku letnih 70 kron za vsako tedensko uro.

Popolna pokojnina se dovoljuje po 35letnem službovanju. Posebnost je v tem, da se vštteva tudi del stanarine, in sicer od 300—500 K.

Po vsem tem soditi bo postala Šlezija »obljubljena dežela« za učiteljstvo.

V nadomestno službovanje so poklicani gospodje, oziroma gđčne.: Emilija Pristov v Šmihelu pri Žužemberku; Emilija Vodopivec v Kuteževem; Berta Lapajne na Turjaku; Maks Jovan v Košani;

Josip Kavčič na II. mestni deški šoli v Ljubljani; Matilda Poženel v Dolskem; Terezija Bole v Domžalah; Marija Jerman-Gantar v Dvoru; Pavla Potočnik v Komendi; Marija Koman-Podlogar v Stranjah; Ciril Rakovec v Železnikih; Frančiška Urbančič na Bukovici; Viktor Krežar v Zalem logu; Vlastimila Mandelj v Gornjem Jezeru (logaški okraj); Julija Bantan v Spod. Nemški vasi; Rafaela Hrovat v Selih pri Šumberku; Martina Judnič v Štalah (Štale pri Črmošnjicah); Ivana Kramarič v Št. Petru; Hedviga Schweiger v Poljanah; Marija Punčuh v Erzelju.

Poskusni kandidati. C. kr. dež. šolski svet za Kranjsko je dovoljeval, da so smele učiteljske kandidatke (kandidati se za poskusno prakso niso oglašali) prevzemati brezplačno prakso, in sicer pod pogojem, da so imele tedensko opravka 15 učnih ur. Te prakse so se posluževale one absolventinje, ki niso mogle dobiti nobenega učnega mesta, pa so se hotele kljub temu usposobiti za drugo preizkušnjo po predpisani dveletni učni praksi. Take učne moči z zrelostnim spričalom, ki smo jih doslej nazivali volonterke ali praktikantke, se bodo v bodoče imenovala poskusne kandidatke, oziroma poskusni kandidati (Probekandidaten). Kdor pa nima zrelostnega izpita, pa želi prakticirati, se bo imenoval odslej šolski praktikant ali pa hospitant.

Gospodične z zrelostnim spričalom, ki hočejo nastopiti kot poskusne kandidatke, vložijo pravočasno svoje prošnje pri dotičnem okr. šolskem svetu, kamor spada zavod, na katerem hočejo imeti poskusno prakso; naštejejo lahko tudi več zavodov. Okr. šol. svet nastavlja dogovorno s krajnim šol. svetom (lastnikom privatne šole) in z vodstvom dotične šole. — Poskusne kandidatke se smejo dopustiti samo na večrazrednicah, in sicer navadno samo po ena na istem zavodu. Izjeme dovoljuje vsakokrat posebej deželni šolski svet. (To določilo velja za bodoče.) — Poskusni kandidati morajo samostojno nastopiti, ako je vsled bolezni ali kakega drugega vzroka na dotični šoli izpraznjeno kako učiteljsko mesto. Ker se smatra dovoljena

šolska praksa kot neka ugodnost za kandidatko, se ji tudi za tako samostojno šolsko poučevanje ne dovoljuje ne nagrada, ne odškodnina.

Naši bojovníki. Nadzornik Štrukelj se je zopet oglašil — po vsem soditi — kot naslovni četovodja. V pismu prav posebno hvali majorja Krausa. O njem piše: »Stotnija in sploh vsi ga silno visoko cenimo. Zanj bi dal življenje. Je vrl, krščanski mož — pravi Radetzky. 15. novembra smo imeli sveto mašo; po sv. opravilu je pristopil gosp. major k mizi Gospodovi in prejel sveto obhajilo nam vsem v najlepši zgled. Za Božič bi bil pa najraje doma; težko bo na Sveti večer ne biti v krogu svoje družinice. Sedaj sovražnika zadržujemo v karpatskih prelazih. Pozdrav vsem! ...

Prijatelj Ign. Labernik, mestni učitelj v Ljubljani, je tudi že nekaj napredoval za časa vojne. Na dopisnici z dne 15. novembra piše med drugim: »Oprostite, da se nisem toliko časa oglašil, a ni bilo dobiti dopisnic, pa tudi nisem vedel, če ostanem jutri še živ. V ognju sem bil šestkrat, 5. in 6. oktobra kar poldrugí dan; 11. oktobra smo prišli s kompanijo na poizvedovanju ponoči dve uri predaleč — čez sovražno črto; 18. oktobra sem ležé streljal na istem mestu od pol dveh do petih v ognjenem metežu, drugo jutro ob treh so nas pa Srbi posetili na priborjenem griču z ročnimi bombami in drugo tako ropotijo. 26. oktobra smo hoteli vkorakati v X.; a kakor z jasnega se razpoči nad nami šrapnel, ki mu je sledilo v malo minutah do 50 enakih čmrljev, ki so pa prav malo zadeli. Opraskali so samo enega moža in enega konja. Od 11. novembra sem pa v bolnišnici v Sarajevem radi revme. Tu je izborna: hrana dobra in tudi toplo je. Zunaj pa je visok sneg... Kaj je novega pri vas? Doslej se nisem pečal z drugim kot s puško in s preskrbo samega sebe. 10. novembra sem prvič spal pod streho. Vse kolege najiskrenejše pozdravljam...« — (Ponovno prosimo, da bi nam vsi prijatelji sporočali, če kaj izvedo o naših tovariših-bojovníkih. Vsako pismo ima kako zanimivost, ki naj se ovekoveči. — Op. ured.)

Vzgoja

Starši, ki so brez konfesije, so morali doslej sami določiti verstvo, v katerem naj se njih otroci poučujejo, kajti temeljni državni zakon zahteva versko-nravno vzgojo otrok v šoli. V tem zmislu je tudi razsojalo vedno državno sodišče; še 1. aprila 1914 je izšla taka razsodba. V nekem novem slučaju se pa zdi, da je isto sodišče nastopilo drugo pot. Kočar Fr. Kuk iz Kuchelna na Češkem, ki je — kakor tudi njegova žena — brez konfesije, je dobil leta 1912. poziv od okr. glavarstva v Semilu, naj določi svojima dvema otrokoma eno izmed državno-priznanih verstev, da bo moč potem njegove otroke poučevati. Tej zahtevi se je pridružilo tudi namestništvo in ministrstvo. Kuk je bil namreč poslal priziv na vse inštanice. Državno sodišče mu je ugodilo z motivacijo, da tiči v tem pritisku nedopustno kršenje svobodne vesti in vere... — Od dobro

poučene osebe je dobil list »Kath. Kirchenzeitung« sledeče pojasnilo, ki kaže, če je istinito, da je sodišče zakon tolmačilo v boljšem zmislu, kot dosedaj: Brezverski oče je namreč dobil od glavarstva poziv, naj svojima otrokoma določi katerokoli priznano verstvo. To zahteva je državno sodišče zavrglo; nipa bilo določeno, da smeta otroka ostati brez konfesije in brez pouka v verstvu. Politična oblast ali pa od sodišča pozvan kurator ima v tem slučaju dolžnost, da namesto očeta določi verstvo otrokoma.

Nekateri listi, ki so s prikritim zadovoljstvom beležili razsodbo državnega sodišča v zmislu, kakor da se je sodišče v tem slučaju postavilo v protislovje s § 1. drž. šolskega zakona, so se — kakor upamo — nekoliko vrezali.

Raznoterosti

Patriotično praznovanje. Slavnostno navdušenje je valovalo po avstrijskih kronovinah dne 2. decembra. Imeli smo praznik 66letnice slavne vlade Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. O pomenu in važnosti tega slavja v sedanji zgodovinski dobi so ta dan osobito obveščali šolsko mladino, ki se je v goreči molitvi spominjala ljubljenege vladarja. — Prav za to pomenljivo šestinšestdesetletnico je obenem tudi došlo z južnega bojišča veselo sporočilo, da so avstrijske čete zasedle Belgrad. Ta novica je za vse iskrene in domoljubne Avstrijce tem veselejša, ker je uprav to utrjeno mesto bilo središče protiaustrijskega gibanja na jugu. Naj bi čimpreje zasijalo solnce miru nad našim ljubljanim vladarjem in nad njegovo Avstrijo!

Vitez Močnikova ulica. Kakor se čuje, hočejo v Ljubljani na čast matematiku dr. Fr. vitez Močniku imenovati eno ulico »vitez Močnikova ulica«.

Dne 1. oktobra je namreč bila stoletnica njegovega rojstva. (Rojen je bil v Cerknem na Goriškem.) Kdorkoli je hodil v šolo, pozna tega moža vsaj po imenu. Plemstvo si je priboril z »uma svetlim mečem«. Bil je učenjak, spisal celo vrsto računskih knjig, ki so deloma še zdaj v rabi. Njegova zasluga je tudi, da se je jela uvajati v ljudske šole slovenščina. Še v šolskem letu 1892/93. so uporabljali na avstrijskih srednjih šolah devet Močnikovih knjig v nemškem jeziku, osem v italijanskem, pet v hrvaškem, štiri v poljskem, štiri v rusinskem, štiri v slovenskem in dve v rumunskem jeziku; skupaj v 36 izdajah. Še večja je množina njegovih knjig za ljudske šole. Močnikove knjige so se uvedle celo v Nemčiji in na Ogrskem.

Počesčenje učenjaka. Rektor katoliškega vseučilišča v Washingtonu, msgr. T o m. S a h a n, je imenovan za naslovnega škofa in je bil 15. decembra v stol-

nici v Baltimore posvečen. Sahan je bil 18 let profesor cerkvene zgodovine na katoliški univerzi, od leta 1909. dalje je pa rektor. Kot tak je vseučilišče močno razširil in povzdignil; postaviti je dal štiri nove zidave; poslopje za kemični laboratorij je pa uprav v delu. Letos je vpisanih na vseučilišču 700 dijakov. Število profesorjev znaša sedaj 84.

Vstoličenje novega rektorja na dunajškem vseučilišču se je izvršilo dne 26. oktobra z navadno slovesnostjo. Dve stvari sta pa, ki sta letošnjo inauguracijo še prav posebno poveljali, namreč okoliščina, da je novi rektor teolog dr. Jurij Reinhold, in pa da vseučilišče praznuje v bodočem semestru 550-letni jubilej svojega obstanka. (Ustanovljeno je bilo leta 1365.)

Za varstvo otrok so izšle nekatere nove odredbe, ki dovoljujejo, da sme varstveno sodišče očetu vzeti očetovske pravice in ga postaviti pod nadzorstvo, ako bi se nenravno in nesramno obnašal. — Zavod, ki sprejme zanemarjenega otroka v varstvo in vzgojo, sme od sodišča zahtevati, da ostane otrok v zavodu, dokler ni končana njegova odgoja. — Ako se oče in mati ločita, določi sodišče, kdo naj ima otroke. Stroške za otroke plača oče. — »Za svojega« sme vzeti kakega otroka tisti, ki je dovršil že 40. leto.

Na novem vseučilišču v Požunu poučuje 12 rednih profesorjev, 2 izredna docenta in en lektor. Prizadevanje katoličanov, da se katoliški učenjaki primerno vpoštevajo, je imelo uspeh. Izmed 15 docentov je 11 katoličanov.

Katoliško dijaštvo v Nemčiji. Zveza katoliških dijakov v Nemčiji ima 9340 članov, ki pripadajo 52 društvom. Med temi so seveda tudi podporni in častni člani, ki števalo aktivnih dijakov izdatno krepke in množe.

Jaz nič — ti nič. V kutnogorski vojašnici se je zdravil učitelj Petran, ki so mu potom operacije morali prenesti del kože z roke na drug kraj telesa. Na bojišču ga je najprej za silo obvezal neki Rus, ki je bil tudi sam ranjen. Izpočetka Petran ni imel posebnega zaupanja do Rusa, boječ se, da mu ne bi prizadejal

kaj hudega. Rus je to opazil in rekel: »Jaz nič — ti nič. Jaz sem moral, ti si moral. Oba sva storila svojo dolžnost; sedaj sva prijatelja.« — Ob teh besedah poljubi učitelja na čelo ter ga prosi, naj zamenja z njim uro, da bo imel vsaj nekaj spomina nanj. Učitelj mu je rad ustregel.

Slovstveno podjetje. Ljubljanska »Leonova družba« bo z novim letom jela izdajati slovstvena dela v večjem obsegu in rednejše nego doslej. Za leto 1915. so določene sledeče knjige: 1. Prvi zvezek Zbranih spisov o. Škrabca. 2. Prvi zvezek poljudno-znanstvene knjižice: Jos. Gruden, Slovenski župani v preteklosti. 3. Louis Coloma, Lapalije, roman. 4. »Čas«. Ta znanstvena revija bo izhajala kakor doslej kot dvomesečnik po šestkrat na leto.

Nova iznajdba. Veliko se govori osobito po Italiji o novi iznajdbi, ki bo povzročila na telegrafskem polju velik preobrat. Profesor fizike v seminarju mesta Aquila na Italijanskem, duhovnik Dominik Argentieri, se je dalj časa že pečal z radiotelegrafskimi poizkusi, kar mu je napravilo marsikako sitnost s policijo. Stanoval je poleg cerkve sv. Avgušтина, kjer se je posluževal 30 metrov visoke kupole kot sprejemne postaje. Vse delo je moral opravljati ponoči. Prepričal se je pa kmalu, da so visoki sprejemni drogovi popolnoma nepotrebni in da zamore vsaka električna žica, n. pr. napeljava električne luči v stanovanje, nadomestiti visoke drogeve. Prastroj za novi zistem si je don Argentieri sam priredil; stroški so bili kar minimalni. Iskrni telegrami se sprejemajo potom prastroja, ki je podoben telefonskemu slušalu, ki tudi ne stane mnogo. Skromni iznajditelj ni dal bogve koliko na ta svoj izum, dasi je z lahkoto ujel brzovjave iz Rima, z Eiffel-novega stola. Večkrat je izročil take zgodne brzovjavke ondotnemu lokalnemu listu, n. pr. poročilo o papeževi smrti, ki je je ujel še tisto noč. Policija je bila seveda na nogah. Hišne preiskave pa niso ničesar dognale, ker niso našle radiotelegrafičnega prastroja. Slednjič je pa don Argentieri sam ponudil svojo iznajdbo italijanski vladi, ki se pa še ni

odločila za sprejem. Pač pa so učenega duhovnika obiskali tujci, ki so mu za iznajdbo ponudili 200.000 lir ter dosmrtno mesečno rento 1000 lir. Don Argentieri pa hoče, da bi imela prednost domovina; ako pa bo domača vlada ponudbo odklonila, se bo okoristilo inozemstvo.

Belgijsko vseučilišče, ki je bilo doslej v mestu Lovanj (Löwen), je začasno preloženo v angleško mesto Cambridge (izg. Kembridž), ki leži severno od Lon-

dona. V Kembridžu je starodavna sloveča univerza, ki sega po svojem početku v 12. stoletje. Vseučiliška knjižnica ima čez 200.000 knjig in mnogo rokopisov. Dijakov šteje okrog 3000; zanje je ustanovljenih 17 zavodov (za dijakinje dva). Vodstvo je dalo kardinalu Mercierju potrebne prostore, pa tudi knjižnico in laboratorije na razpolago, kar je kardinal tudi sprejel, ker je mesto Lovanj vsled vojne veliko trpelo. Profesorji so se že podali v Kembridž.

Slovstvo in glasba

Lexikon der Pädagogik, III. Band. Im Verein mit Fachmännern und unter besonderer Mitwirkung von Hofrat Prof. Dr. Otto Willmann herausgegeben von Ernst M. Roloff, Lateinschulrektor a. D. In fünf Bänden Lexikon-Oktav. III. Band: Kommentar bis Pragmatismus. (XIV S. u. 1352 Sp.) Freiburg 1914, Herder. Geb. in Halbsaffian M 16.—, in Buckram (Steifleinen-) Einband M 14.—.

Pred seboj imamo 3. zvezek tega monumentalnega znanstvenega dela, ki bo zlata zakladnica pedagoške znanosti in tozadevnega slovstva ter neštevilih podatkov, ki so s pedagoškiko v večjem ali manjšem stiku. Že ko smo ocenjevali prva dva zvezka tega znamenitega podjetja, smo odkrito in z veseljem poudarjali izredne vrline leksikonove ter izražali upanje, da si ga bo tudi iz naših krogov ne le mnogo posameznikov, ampak predvsem naše knjižnice oskrbele. Je res užitek, imeti tako zakladnico, ki v njej najdeš pojasnila za vsako šolsko, vzgojno in podobno vprašanje. Dasi je čas za izdajanje takega znanstvenega in velikega dela dokaj neugoden, vendar se je založnik Herder odločil, da nadaljuje izdavanje, ker je bila kritika prvih dveh zvezkov docela ugodna. Založnik je dobival pohvale in priznanja od merodajnih kritikov raznih struj in veroizpovedanj. Tretji zvezek zasluži isto priznanje: Vsa snov je točno in jedrnato obdelana, zgledno razvrščena in pregledna; vpoštevajo se povsod in v vsem najnovejši podatki ter

rezultati. Snovi, ki so obdelane v tem zvezku, so deloma upravi aktualne za sedanji vojskini čas. N. pr.: Liebe, Luxus, Mäßigkeit, Militärdienst der Volksschullehrer, Militärerziehung und Schulerziehung, Mut etc. Tudi druge razprave in pojasnila v III. zvezku, ki ima 1352 stolp. strani, so sila zanimive, predvsem seveda za učitelje in pedagoške. Omenjamo samo sledeče naslove: Lehrer und Lehrerinnen, Lesebuchfrage, Mädchenschulwesen, Kultur und Schule, La Salle, Luther, Moral, Mutter, Pädagogische Presse etc.

V težkih dneh, ko stojimo na križišču svetovne zgodovine, ima šola kakor tudi domača družina važno misijo: Skrbeti morata za zgledno vzgojo mladine, za okrepitev mladega naraščaja. Roloffov Leksikon bo v tako številnih vzgojnih vprašanjih najvarnejši svetovalec in voditelj.

Izpod črno-rumene zastave. Zanimivi dogodki in slike iz vojnega viharja v Avstriji l. 1914. I. Za mladino in preprosto ljudstvo priredil Anton Kosi, nadučitelj v Središču (Štaj.). Cena 40 vin. Čisti dobiček je namenjen Rdečemu križu. V založbi izdajateljjevi.

»Svetovna vojska«. Katoliška bukvarna v Ljubljani je jela izdajati sistematičen opis sedanjega bojnega vrveža pod zgorajšnjim naslovom. V tem skupnem opisu, ki bo lep spomin na sedanje krvave dni, se bo nahajalo tudi marsikaj, kar doslej ni bilo čitati v dnevnem časopisu. Delo bo zanimivo in vredno, da

se uvrsti v šolarske knjižnice. Doslej so izšli štirje zvezki. Glede ilustracij bi bilo samo to omeniti, da karikaturne stvari ne spadajo v spis, ki ima in mora imeti znak objektivnosti. Sicer so slike splošno jako lepe, ena pa ne ugaja. »Svetovna vojska« izhaja dvakrat na mesec. Sešitek 60 vin. Naroča se v »Kat. bukvarni« v Ljubljani.

»Slava presv. Evharistiji.« Zbirka 75 evharističnih pesmi za mešani zbor, deloma a capella, deloma z orglami. Zbral in uredil Stanko Premrl. V Ljubljani 1914. Založila »Katoliška Bukvarna«.

Urednik te odlične zbirke je objavil daljše priporočilo, ki iz njeja povzamemo sledeče: »Bilo je pred dvema letoma, ko sem v »Cerkvenem Glasbeniku« pozval in naprosil naše skladatelje, naj vsakteri izmed njih zloži nekaj prav lepih in iskrenih evharističnih pesmi, ki naj bi se potem izdale v skupni zbirki kot nekaj spomin na evharistično leto 1912. in kot nekaka poklonitev slovenskih cerkvenih skladateljev evharističnemu Kralju. Gospodje skladatelji so se pozivu in prošnji radi odzvali; dobil sem na ta način v roke nadsto izvornih evharističnih pesmi, izmed katerih sem za omenjeno zbirko izbral 75 najlepših in najprimernejših.

Pesmi, razdeljene po vsebini med splošno evharistične, obhajilne in na čast presv. Imenu in Srcu Jezusovemu, so zložene za mešani zbor, deloma z obligatnimi orglami, deloma a capella. Nekaj jih je tudi za enoglasno petje. Po slogu so zelo različne: deloma preproste, deloma bolj umetne, nekatere homofonne, druge bolj figurirane, oziroma polifonne, nekatere izključno za zbor, druge tudi za samospev z zborom itd. So lahke in težke; vendar zares težkih je komaj deseti del. Med zelo težke in zelo umetne spadajo samo nekatere Hochreiterjeve in zadnja dr. Kimovčeva. Je pa bilo prav, da sem sprejel v zbirko tudi te, da na teh zgledih sploh vidimo in vemo, kaj je pravzaprav moderno.

Zbirka hoče služiti v prvi vrsti našim resničnim cerkvenoglasbenim in praktičnim potrebam, hoče pa tudi po svoje pripomoči k temu, da se dvigne naš cerkvenoglasbeni nivo, da se bo vedno bolj boljše glasbeni okus naših cerkvenih pevovodij, pevcev in pevk in ljudstva sploh.

Partitura, obsegajoča 54 strani glasbenega stavka, stane 6 K, glasovi so po 60 vinarjev.

Če pridenemo k tej kritiki, oziroma priporočbi strokovnjaka še nekaj misli preprostega proletarca, bi rekli: Krasno delo, zanimiva zbirka. Iz tega zaklada evharističnih spevov si bo zgodovinar prav lahko napravil točno sliko in sodbo o slovenskih skladateljih, živečih ob času svetovnega ognja. — Ker se je pa nedavno nekje poudarjalo, da mora biti kritika stvarna, pripomnimo k celotni zgorajšnji pohvali samo to-le: One težke kompozicije, ki jih naši zbori ne bodo proizvajali, ki o njih pravi urednik sam, da jih je sprejel v zbirko bolj zato, da vidimo, kaj je pravzaprav moderno, bi se bile menda brez škode v tej zbirki izpušile ter objavile kje drugod; saj hoče — po izjavi urednikovi — zbirka »služiti resničnim, praktičnim potrebam«. Ako bi se vprašalo, kateremu skladatelju bi dali prvenstvo, tedaj bi se odločili za P. Hugolina Sattnerja. Njegove skladbe — žal, da jih ni več vmes — niso vsakdanje, marveč tudi moderne, a kljub temu prikupljive, pa jedrnat e ter mogočno učinkujoče. Takega blaga bi si želeli več. Tudi njegove mašne kompozicije, objavljene v eni zadnjih števk »Cerkvenega Glasbenika«, so zlata vredne.

Sicer pa priznamo, da zaslužijo vsi, ki so sodelovali pri tej krasni zbirki, ne izvzemši »Katoliške Bukvarne«, odkrito pohvalo. Izražamo le željo, naj bi ne bilo nobene farne cerkve, nobenega pevskega zbora, ki ne bi si naročil te odlične glasbene publikacije! —a—

Razpis učiteljskih služb

V kočevskem okraju: Učno dvorazredni ljudski šoli v Fara-vasi.
in voditeljsko mesto na enorazrednici v Natečaj do 18. decembra 1914.
Osilnici. — Drugo učno mesto na

P. n. naročnikom!

Smo že zopet ob pragu novega leta. Za bodočnost nismo brez bojazni, kajti bojna vihra se še ni podela in izmed sotrudnikov naših jih je več, ki sučejo mesto peresa — morilno orodje na bojišču; naročniki in prijatelji našega lista so pa več ali manj zamotani v vojskine dogodke; svoje misli le siloma pritegujejo k vzgojnemu slovstvu, k umstvenemu delu. Toda — če so časi resni, nam mora biti skrb za vzgojo naše mladine dvakrat resna. Vzgoja in šolski napredek morata nas duhovnike in učitelje enako brigati. Ker je vojna iz naše srede izpulila več vrlih delavcev, moramo pa mi, ki smo doma ostali, zastaviti vse moči, da se ohranimo na višini, ki smo jo z božjo pomočjo že zavzeli, pa da po možnosti tudi napredujemo. V onih časih, ko se je jela naša stvar šele razvijati, ni bilo treba drezati in moledovati za pomoč. Naša požrtvovalna duhovščina je svojevoljno vse storila, da nismo zlezli v zagato, dasi »Slov. Učitelj« takrat še ni bil obenem tudi organ katehetskega društva. Upamo, da nam bo tudi zanaprej osobito mlajša duhovščina najtrdnjša opora in zaslomba. Krščansko učiteljstvo pa naj stalno kaže vsaj toliko zanimanja za naš list, kot doslej, pa se nam ni bati nazadovanja. Naše geslo bodi —: Naprej!

